

ศึกษาวิธีการสร้างวิริยะบารมีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
A study of method of Viriyaparami for development of value of life

พระตรีเพชร ปญญาวโร (ชัยพันธ์)^๑
ดร.ประสพฤกษ์ รัตนรงค์^๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ ๑) เพื่อศึกษาวิริยะบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างวิริยะบารมีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า วิริยะบารมีคือ ความเพียรพยายาม มานะอดทน มีการกระทำมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอทุ่มเทมุ่งมั่นไม่ย่อท้อทั้งกายและใจหวังเพื่อให้งานสำเร็จ วิริยะบารมีในพระพุทธศาสนามี ๓ ระดับคือ ๑) ระดับขั้นสามัญเรียกว่าวิริยะบารมี ๒) ระดับปานกลางถึงกับสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อมุ่งหวังพระนิพพานเรียกว่าวิริยะอุปปบารมีและ ๓) ขั้นสูงสุด คือการทำความเพียรขั้นสูงสุดยอมเอาชีวิตเข้าแลกเรียกว่าปรมัตถบารมี สามารถนำมาใช้เพื่อการการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการดำรงชีพ สร้างงานสร้างอาชีพโดยเริ่มจากการศึกษาหาความด้วยตนเองและจากผู้อื่นจากนั้นนำไปฝึกหัดให้เกิดความชำนาญเพื่อให้มีความสามารถใช้งานได้สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวพัฒนาคุณภาพด้านสังคม สร้างความร่วมมือกับสังคมในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและพัฒนาคุณภาพด้านศีลธรรมโดยการใช้ความเพียรพยายามในการละชั่ว กระทำดีเพื่อไปสู่เป้าหมายชีวิตคือความเจริญก้าวหน้าในชีวิตความสงบสุขในสังคมจนถึงนิพพาน

คำสำคัญ : วิริยะบารมี, การพัฒนา,คุณภาพชีวิต

^๑นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๒อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Abstract

This thesis is documentary research dealing with the three purposes 1) to study of Viriyaparami in Theravada Buddhist, 2) to study of development of value of life and 3) to study of method of Viriyaparami for development of value of life. It is found that Viriyaparami mean attempt, pride, patience that will be continuingly and not be discouraged to complete the tasks. Viriyaparami in Buddhist has 3 levels are 1) ordinary level called Viriyaparami, 2) medium level; it is sacrifice for nirvana called Viriyaparami and 3) ultimate level is highest perseverance to die called Paramattaparami. It could use for develop the quality of life, create the career by independent study and from the others. Try to practice till expertly and earn for living, develop for quality of society; create the participation in society for working, be a responsible to the public, the benefits of public is important and develop for morality by get rid of badness, do good deeds to reach life achievement. It is progress in life and peaceful in society that lead to nirvana

Keywords : Viriyaparami, development, value of life.

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้หมดกิเลส ไม่กลับมาสู่การเวียนว่ายตายเกิดอีกการจะไปสู่เป้าหมายได้นั้นธรรมข้อหนึ่งที่ต้องมีคือความเพียร ซึ่งจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้ไปสู่มุ่งหมายได้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เน้นความเพียรพยายาม^๓ สอนให้คนที่หวังจะประสบผลสำเร็จในชีวิตในอาชีพการงานทุกอย่างต้องอาศัยความเพียรพยายามของตนเอง ไม่สอนให้มุ่งแต่อ่อนวอนขอพรจากพระศาสดาหรือเทพเจ้าองค์ใดเท่านั้น เพราะไม่มีเทพเจ้าองค์ใดมีอำนาจเท่ากับ ความเพียรของมนุษย์ ความเพียรจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญ เพราะการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งความสำเร็จในชีวิตนั้น ต้องอาศัยความเพียรพยายามต่อสู้กับอุปสรรคด้วยตนเอง เพื่อไปสู่มุ่งหมายนั้น ดังกรณีตัวอย่างพระมหาชนก ที่มีความเพียรพยายาม อย่างไม่ยอมแพ้ ไม่หวั่นเกรงปัญหาและอุปสรรคใด ๆ แม้จะอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทรไม่เห็นฝั่งก็ไม่ละความพยายามนั้นแหวกว่ายจนถึงฝั่งอย่างปลอดภัย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “บุคคลควรทำความเพียรเสียแต่วันนี้ ใครเล่าจะรู้ว่าความตายจักมีในวันพรุ่งนี้ เพราะว่าความผิดเพี้ยนกับมัจจุราชผู้มีเสนามากนั้น ย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลายพระ

^๓อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๗๗/๒๗๔.

มุนีผู้สงบเรียกบุคคลผู้มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืนซึ่งมีปกติอยู่อย่างนี้นั้นแล้วว่ามีราตรีเดียวก็เจริญ”^๔ และมีพุทธภาษิตว่า “ผู้ใดเกียจคร้าน มีความเพียรเลว พึงเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ส่วนผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคง มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐกว่า”^๕ ผู้ที่พ้นจากทุกข์หรือบรรลุถึงเป้าหมายอันสูงสุดได้จะต้องประกอบด้วยความเพียรดังพุทธภาษิตว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ คนลวงจะทุกขีได้ เพราะความเพียร”^๖ แม้ในสมัยที่พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญบารมี ๓๐ ทศให้บริบูรณ์ทรงบำเพ็ญวิริยะบารมีจนประสบความสำเร็จได้เป็นพระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของผู้หวังความสำเร็จในด้านต่าง ๆ จำต้องมีความเพียร ไม่ละทิ้งความเพียรเหมือนอย่างพระองค์เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตสามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ วิริยะ ความเพียรพยายาม มาปฏิบัติปรับใช้กับชีวิตประจำวัน ประกอบอาชีพที่สุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียรทำอาชีพการงานต่างๆ ด้วยใจความรัก เห็นความสำคัญของความเพียรก็อาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างมีความสุข ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรสนใจที่จะศึกษาวิริยะบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้าใจอย่างถ่องแท้และรู้วิธีการนำไปปรับใช้โดยยึดหลักวิริยะบารมีมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินในวิถีชีวิต เพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติและเพื่อประโยชน์แก่สังคม จึงสนใจศึกษาว่าวิริยะในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีลักษณะและวิธีการเป็นอย่างไรสามารถทำให้บรรลุถึงสิ่งที่ประสงค์ได้อย่างไร และมีวิธีการเสริมสร้างวิริยะบารมีเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไรจึงมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑ เพื่อศึกษาวิริยะบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา
- ๓ เพื่อศึกษาวิธีการสร้างวิริยะบารมีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าทางเอกสารตามลำดับ รวบรวมข้อมูลแล้วค้นคว้านำมาเรียบเรียงย่อความ จากข้อมูลที่เชื่อถือได้ คือ ปฐมภูมิ ค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำมาวิจัยเอกสารเกี่ยวกับกวีวิธีการสร้างวิริยะบารมีเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมาประกอบเอกสารแล้วนำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

^๔ม.อุปริ.(ไทย) ๑๔/๒๗๒/๒๗๔.

^๕พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๓๐/๑๔.

^๖พ.สุ. (บาลี) ๒๕/๓๖๑/๓๑๑.

๔. สรุปผลการวิจัย

๑) วิริยะบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า วิริยะ คือ เพียรพยายาม ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทั้งกายและใจในการทำการงานทั้งปวงไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยมีความสำคัญมากที่จะแก้ไขปัญหานำพาไปสู่ความสำเร็จในกิจทั้งปวงความเพียรในระดับสามัญทั่วไปมีลักษณะ ๓ ประการคือ (๑) ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานหรือการศึกษาเล่าเรียน (๒) ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานของตนเอง มีความตั้งใจทำงาน ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญในงานที่เกี่ยวข้องกับตนเอง อยู่สม่ำเสมอและคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง (๓) ความขยันหมั่นเพียรในงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน คือมีความรักความตั้งใจร่วมทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อหรือชุมชนอยู่สม่ำเสมอ วิริยะบารมีนั้นในทางพระพุทธศาสนามี ๓ ระดับคือ ๑) ระดับขั้นสามัญการทำความเพียรพยายามในการทำบุญกุศลแบบปกติธรรมดาเรียกว่าวิริยะบารมี ๒) ระดับปานกลางความเพียรถึงกับสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อมุ่งหวังพระนิพพานเรียกว่าวิริยะอุปปารมี และ๓) ขั้นสูงสุด คือการทำความเพียรชนิดที่เอาชีวิตเข้าแลก ไม่เห็นแก่ความยากลำบากใด ๆ ทั้งสิ้นอย่างนี้เรียกว่าปรมัตถบารมีพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีมาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์รวมถึงบารมี ๑๐ ประการ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขาจนสามารถตรัสรู้มาเป็นพระพุทธเจ้า

๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา พบว่า การพัฒนาชีวิตมีความสำคัญมากพัฒนาให้ดีขึ้นทั้งด้านร่างกายและทางด้านจิตใจ โดยมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อให้คนได้มีความรู้ความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อการประกอบสัมมาอาชีพหาทรัพย์เงินทองเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้มีสุขส่งผลให้สังคมมีความเจริญน่าอยู่อาศัยเพราะคนในสังคม การพัฒนาจิตใจให้สูงด้วยคุณธรรม ให้รู้จักคุณค่าของชีวิต ให้มีศีล มีสมาธิ และมีปัญญาที่มีจุดมุ่งหมายคือ ๑) ด้านการดำรงชีวิต ไม่ประพฤติดิตทางศีลธรรม ให้มีความเจริญก้าวหน้าด้านจิตใจปัญญา ๒) ด้านอาชีพ พัฒนาให้สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว และ๓) ด้านศีลธรรม พัฒนาตนให้เป็นผู้มีศีลมีธรรม มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานอันก่อคุณประโยชน์แก่ตนและสังคม

๓ วิธีการสร้างวิริยะบารมีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต ๓ ด้านคือ ๑) ด้านการดำรงชีวิต คือการเสริมสร้างพัฒนาตนเองทำให้มีความรู้ ความสามารถในการแสวงหาปัจจัย ๔ ดำรงตนอยู่ในศีลในธรรมห่างไกลอบายมุขสิ่งเสพติดทั้งปวง๒) ด้านอาชีพ คือพัฒนาอาชีพให้ตนเองและครอบครัวมีอาชีพการงานที่มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ โดยแสวงหาความรู้ พยายามฝึกฝนจนเกิดความชำนาญจนสามารถอำนวยความสะดวกได้เพื่ออนาคตตนเองและครอบครัว ๓) ด้านสังคม คือพัฒนาสังคมรู้จักคุณค่าของความเพียรสร้างแหล่งข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเพียรให้มากเพื่อที่จะให้คนในสังคมเข้าใจและมีความมานะพยายามความไปสู้เป้าหมายของชีวิต ๔) ด้านการศึกษา คือการฝึกฝนตนเองด้านความรู้ความสามารถ กระตุ้นให้คนมีความคิด มีความกระตือรือร้น มีความ

พยายาม และพรอมที่จะปรับปรุงหรือปฏิรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ๕) ด้านศีลธรรม คือ พัฒนาให้มีความ
ภูมิใจในการมีสัมมาอาชีพ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ให้มีความเมตตาอารีต่อกัน

๕. บทสรุป

วิธีการสร้างวิริยะบารมีจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่งทั้งแก่ตนเองและสังคมที่จะได้
พัฒนาทำให้ชีวิตให้มีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มากมายส่งผลให้ชีวิตและสังคมมีความสุข
ความเจริญ

๖. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องวิธีการสร้างวิริยะบารมีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการศึกษาเชิง
คุณภาพเน้นการวิจัยด้านเอกสารเท่านั้น ยังขาดการศึกษาวิจัยเชิงทดลองในภาคสนามที่เป็นการ
พิสูจน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะได้แสดงให้เห็นว่า การมีความเพียรพยายามทำงานของกลุ่มบุคคล
ต่างๆ จะเกิดผลอย่างไรในการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากน้อยอย่างไรเพียงใด
เพื่อที่จะสรุปได้ว่าการวิริยะนั้นสามารถใช้ได้จริงกับทุกคน ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัย
จึงเห็นว่าในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำเรื่องดังต่อไปนี้

- ๑) การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากขาดวิริยะในสังคมไทย
- ๒) การศึกษาปัญหาที่เกิดจากขาดวิริยะในกลุ่มเยาวชนไทย

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ธมมวฑฒ โภ กฤษ. **อานุภาพความเพียร**. กรุงเทพมหานคร : วัดโสมนัสวิหาร คณะ ๖, ๒๕๔๗.
- ปติพร วาทิตยาภรณ์. **ความเพียรของพระมหาชนก**. กรุงเทพมหานคร.:สำนักพิมพ์แอสปคิตส,
๒๕๔๘.
- พระครูวิรัช วิริยธมโม(เที่ยงธรรม). “การศึกษาวิริยวาทในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.
- เรณู ศรีภาค. “การศึกษาบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท”. **รายงานการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๔๓.